

MARTA PISAREK¹, MARTA GARGAŁA-POLAR²

¹Katedra Agroekologii, ²Zakład Architektury Krajobrazu
Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rzeszowskiego
e-mail: mpisarek@univ.rzeszow.pl, mgargala@univ.rzeszow.pl

BADANIE FUNKCJONALNOŚCI OGRODU MIEJSKIEGO IM. SOLIDARNOŚCI W RZESZOWIE

Celem badań było rozpoznanie czynników przestrzennych mających wpływ na funkcjonalność Ogrodu Miejskiego im. Solidarności w Rzeszowie. Przeprowadzono własne obserwacje terenowe oraz ankietę wśród osób odwiedzających park. Zauważono, że Ogród Miejski użytkowany był przez osoby siedzące na ławkach lub spacerujące alejkami, przychodzące z dziećmi na plac zabaw oraz traktujące Ogród jako ciąg komunikacyjny. Więcej osób wypoczywało w dzień powszedni niż wolny od pracy, a maksimum odwiedzin przypadało na godziny popołudniowe. Obserwowani najchętniej wypoczywali w miejscach lekko osłoniętych od słońca i nie narażonych na kontakt z pomiotem ptasim. Ankietowani istniejący stan Ogrodu oceniali jako odpowiedni, ale postulowali o wymianę nawierzchni, rozwiązanie problemu gniazdujących ptaków, wprowadzenie większej liczby ozdobnej malej architektury i założeń rabatowych, jak również budowę psiej toalety. Respondenci negatywnie odnieśli się do budowy ogrodzenia i zamykania parku od zmerch do rana.

Słowa kluczowe: park, funkcjonalność, mała architektura ogrodowa

I. WSTĘP

Dla mieszkańców miast ważnymi miejscami są przestrzenie publiczne, głównie parki miejskie, w których mogą spędzać swój wolny czas. Parki często dają jedyną szansę na kontakt z przyrodą [Nowak 2005], stanowią też tzw. płuca miasta [Ozimek i in. 2014], są więc istotnym elementem urbanistycznym, zwłaszcza w obszarach silnie zaludnionych [Bernacki 2009]. Park miejski definiuje się jako teren, który spełnia następujące kryteria:

- ogólna dostępność terenu zieleni,
- powierzchnia nie mniejsza niż 1,2 ha,
- lokalizacja w obrębie miasta lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie i w jednoznacznym funkcjonalnym z nim powiązaniu.

Z początkiem XXI wieku coraz większą uwagę zwraca się na wygląd i funkcjonalność parków miejskich. Rozważana jest ich wielofunkcyjność [Szumacher 2010], dostępność dla wszystkich użytkowników [Wysocki 2009] oraz zapobieganie przestępczości poprzez projektowanie środowiskowe [Lis 2014]. Ponadto wielu autorów [Drapell-Hermansdorfer 2006, Gawryszewska 2008, Kępkowicz 2010, Pazder 2008b] uważa, że na ostateczną

formę wizualną i funkcjonalność projektowanych parków miejskich powinien mieć wpływ nie tylko architekt krajobrazu, ale również użytkownicy terenów zieleni.

W Rzeszowie znajduje się 13 parków, ale choć zajmują one łącznie blisko 80 ha, to stanowią tylko 3,7% powierzchni miasta. Na jednego mieszkańca przypada 4,42 m² tego typu zieleni a jak podaje Raińczuk [2010], jest to o 3 razy mniej niż powierzchnia zalecana.

Ogród Miejski im. Solidarności został uznany jako obszar wartościowych form do zachowania i doinwestowania. W 2007 roku rozpoczęto proces jego rewitalizacji, jednak prace te są wciąż tylko w fazie projektowej [Krupa 2010].

Celem prezentowanej pracy było rozpoznanie czynników przestrzennych mających wpływ na funkcjonalność Ogrodu Miejskiego im. Solidarności w Rzeszowie. Stanowi ona przyczynek do badań terenów zieleni Rzeszowa prowadzonych na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego.

II. MATERIAŁ I METODY

Szczegółowa analiza funkcjonalności Ogrodu Miejskiego im. Solidarności w Rzeszowie została przeprowadzona w 2011 roku (rys. 1).

Źródło: Badania własne na podstawie <http://maps.geoportal.gov.pl> /Source: One elaboration based on <http://maps.geoportal.gov.pl>

Rys. 1. Mapa Ogrodu Miejskiego im. Solidarności

Fig. 1. Plan of City Garden named Solidarność

Badania wykonano następującymi metodami:

- wizja lokalna z dokumentacją fotograficzną,
- ankieta przeprowadzona bezpośrednio wśród użytkowników parku.

Spostrzeżenia własne gromadzono od maja do września. Sprawdzone stan techniczny nawierzchni ścieżek i istniejących obiektów małej architektury oraz urządzeń placu zabaw. Obserwacje segmentów użytkowników parku oraz ich zachowania przeprowadzono w dni słoneczne, w cyklu: środa, niedziela, miesiąc przerwy. W danym dniu, badania wykonano kilkakrotnie, o pełnych godzinach, od 8.00 do 19.00. Wytypowano pory dnia i tygodnia oraz miejsca najczęściej odwiedzane przez wypoczywających w parku. Ponadto w podanych wcześniej terminach prowadzono badania ankietowe. Respondentami były losowo wybrane osoby wypoczywające na ławkach. Łącznie w badaniach ankietowych brało udział 100 osób. Uznano, że tego typu badania są zgodne ze współczesnymi koncepcjami zarządzania publicznego, co m.in. potwierdzają wyniki Hałata [2010].

III. WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Z obserwacji własnych wynika, że Ogród Miejski użytkowany jest przez osoby:

- wypoczywające na ławkach, spacerujące alejkami,
- opiekujące się dziećmi i przychodzące z nimi na plac zabaw,
- traktujące Ogród jako ciąg komunikacyjny (istniejący w parku układ alejek umożliwia szybkie przemieszczenie się z centrum miasta w kierunku Nowego Miasta i odwrotnie).

Osoby przychodzące i odpoczywające na ławkach to przede wszystkim:

- osoby samotne, będące w różnym wieku; towarzyszą im często psy,
- osoby z dziećmi w wózkach (szczególnie matki, babcie, opiekunki),
- rowerzyści (odpoczywając na ławkach pobierają płyny, palą papierosy¹),
- młodzież ponad gimnazjalna (grupują się po 2-4 osoby na jednej ławce).

Podobne segmenty użytkowników wewnątrzsiedlowego parku położonego w pobliżu Starego Miasta w Poznaniu zaobserwowała Styczyńska [2007].

Liczba osób wypoczywających na ławkach w Ogródzie Miejskim jest zróżnicowana w zależności od pory dnia i dni tygodnia. Nieznacznie więcej osób spotykano siedzących na ławkach w dni powszednie niż w niedziele, natomiast liczba osób wypoczywających na ławkach w ciągu dnia zmieniała się z maksimum przypadającym w godzinach popołudniowych (tab. 1). W godzinach porannych na jednej ławce wypoczywała średnio jedna osoba, natomiast począwszy od godzin południowych liczba ta nieznacznie wzrastała.

Tabela 1 - Table 1

Liczba osób wypoczywających na ławkach w Ogródzie Miejskim w zależności od pory dnia i dni tygodnia / *Number of people resting on benches in the City Garden depending on the time of the day and days of the week*

Czas Time	Miesiąc / Month								Średnio Mean
	VI		VII		VIII		IX		
	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	
8.00	5	8	2	5	7	4	4	5	5,00
9.00	9	8	2	3	4	4	7	5	5,25
10.00	5	5	6	5	7	2	7	6	5,38
11.00	9	8	12	10	14	7	9	11	10,0
12.00	15	13	18	18	18	17	22	14	16,9
13.00	18	18	20	14	22	11	19	13	16,9
14.00	19	20	24	8	22	10	21	20	18,0
15.00	20	6	25	20	24	14	22	17	18,5
16.00	38	20	29	27	42	29	31	31	30,9
17.00	25	23	27	25	22	21	28	27	24,8
18.00	15	15	15	14	10	16	12	11	13,5
19.00	17	15	18	18	15	14	6	4	13,3
Średnio Mean	16,3	13,3	16,5	13,1	17,6	13,3	15,7	13,7	

Legenda: Ś – środa, N – niedziela / Legend: W - Wednesday, S - Sunday

Źródło: Badania własne / Source: own study

¹ gdy tymczasem w Ogródzie Miejskim obowiązuje zakaz palenia tytoniu

Obłożenie ławek przez użytkowników było niskie (tab. 2). Niezależnie od dnia tygodnia, tylko na sześciu do dziesięciu ławek spotykano osoby wypoczywające. W godzinach porannych na co dwudziestą, a w godzinach wieczornych na co cztertnastą ławce widziano odpoczywających (N=83 ławek).

Tabela 2-Table 2

Liczba ławek użytkowanych w Ogrodzie Miejskim w zależności od pory dnia i dni tygodnia / *The number of used benches in the City Garden depending on the time of the day and days of the week*

Godz. Hour	Miesiąc / Month								Średnio Mean
	VI		VII		VIII		IX		
	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	Ś/W	N/S	
8.00	5	5	2	5	5	4	4	4	4,3
9.00	6	6	2	2	4	4	4	4	4,0
10.00	4	3	4	4	5	2	5	3	3,8
11.00	6	6	7	7	10	5	7	6	6,8
12.00	10	6	14	13	13	11	10	6	10,8
13.00	10	9	13	10	17	8	10	8	10,6
14.00	11	11	13	4	11	6	11	6	9,1
15.00	16	4	14	9	14	10	17	10	11,8
16.00	21	13	18	15	19	20	14	17	17,1
17.00	16	19	18	14	9	9	11	8	10,6
18.00	5	8	11	7	7	10	7	5	6,9
19.00	11	5	7	7	5	6	4	2	5,9
Średnio Mean	10,2	7,9	10,3	8,1	9,9	7,9	8,7	6,6	

Legenda: Ś – środa, N – niedziela / Legend: W - Wednesday, S - Sunday

Źródło: Badania własne / Source: own study

Zaobserwowano, że użytkownicy, bez względu na swój status, wybierają te same miejsca do wypoczynku. Są to ławki zlokalizowane koło fontanny, ławki umieszczone w ciągu komunikacyjnym wschód-zachód oraz miejsca do siedzenia położone wokół zagłębienia po byłym stawie (rys. 1). Z badań Lichołai i in. [2011] wynika, że wiele osób lubi odpoczywać w miejscach cichych, przyjemnych zapachowo i bezpiecznych. Dlatego też zaleca się aby przy pracach modernizacyjnych Ogródu Miejskiego wyróżnić miejsca wypoczynku najchętniej odwiedzane przez mieszkańców i poprawić je poprzez odpowiedni dobór roślin i ciekawą aranżację.

Jak wynika z przytoczonych danych, obecnie Ogród Miejski nie jest dla mieszkańców Rzeszowa miejscem, w którym chętnie wypoczywają. Na ten stan rzeczy może składać się kilka przyczyn:

- brak infrastruktury rekreacyjnej pozwalającej aktywnie wypoczywać na terenie parku,
- nadmierna liczba ptaków zasiedlająca drzewa (rys. 2A), a tym samym panujący na tym terenie hałas (całodzienny w sezonie lęgowym i od godziny 17.00 w sezonie poza lęgowym). Ptaki zanieczyszczają odchodami szlaki komunikacyjne oraz ławki (rys. 2B). Po opadach deszczu w parku rozchodzą się nieprzyjemne zapachy wydzielane przez guano,

- aktualny stan techniczny nawierzchni alejek parkowych jest zły, co obniża komfort wypoczynku lub uniemożliwia odwiedzanie Ogródu Miejskiego przez osoby z dysfunkcjami (rys. 2C).

Istotnymi elementami małej architektury parkowej mającymi wpływ na estetykę terenu, jak również na bezpieczeństwo wypoczywających osób są także lampy. W Ogródku Miejskim są one rozmieszczone nierównomiernie, co sprawia, że występują tu obszary nie doświetlone.

fol. M. Pisarek / phot. M. Pisarek

Ryc. 2. Bariery przyrodniczo-architektoniczne: A - Gniazda ptaków zasiedlające wysokie drzewa, B - Ławka zanieczyszczona odchodami ptaków, C - Zniszczona nawierzchnia alejek

Fig. 2. Natural and architectural barriers: A - Nests of birds inhabiting tall trees, B - Bench contaminated with bird droppings, C - Damaged alley's surface

Miejsca do siedzenia, kosze na odpady komunalne, kosze na psie odchody, lampy parkowe, włączy do studzienek burzowych są zróżnicowane stylistycznie oraz w wysokim stopniu zużyte. Zgodnie z dobrą praktyką powinno dążyć się do wprowadzania w przestrzeń publiczną ujednoliconych mebli miejskich podobnie jak ma to miejsce w wielu dużych ośrodkach (Wrocław, Warszawa, Szczecin itp.) i małych miasteczkach (Brzozów) [Pisarek i in. 2014], dzięki uporządkowanej zieleni i ujednoliconej formie małej architektury – park miejski uzyskałby atrakcyjny wygląd.

Plac zabaw zlokalizowany na terenie Ogródu Miejskiego jest poprawnie konserwowany przez zarządcę. Wszystkie znajdujące się tam urządzenia są w bardzo dobrym stanie technicznym. Plac zabaw otoczony jest jednak niskim bezstylowym metalowym ogrodzeniem, które ze względu na znaczny stopień zniszczenia należałoby wymienić na nowe.

W Ogródku Miejskim rozmieszczono kilka tablic informacyjnych. Wszystkie posiadają mało interesującą grafikę. Tablice te wskazują nazwę parku i zasady jego użytkowania.

W Ogródku Miejskim brak jest natomiast wybiegu przeznaczonego tylko i wyłącznie dla psów, choć zainstalowano tu cztery kosze na odchody. Jak wynika z obserwacji nieliczni właściciele zwierząt sprzątają po swoich pupilach.

Z badań przeprowadzonych wśród użytkowników Ogródu Miejskiego wynika, że znaczna część respondentów pamięta Ogród z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego stulecia lub słyszała o nim od swoich rodziców (63% ankietowanych). Z sentymentem wspominają nieistniejący już staw, fontannę z Dionizosem i Bachusami na delfinach oraz rabaty różane.

Ankietowani istniejący stan Ogródu oceniają mało krytycznie. Większość respondentów uważa park za ładny lub bardzo ładny (3/4 odpowiedzi). Sądzą oni, że aktualna liczba ławek oraz koszy na śmieci jest wystarczająca, a ich rozmieszczenie zgodne z oczekiwaniem wypoczywającego. Za najbardziej pozytywny element parku wymieniają plac zabaw dla dzieci (blisko 80% badanych). Oczekują natomiast wymiany nawierzchni

oraz uporania się z problemem gniazdujących ptaków (po 100% wypowiedzi). Ponadto uważają za konieczne wprowadzenie większej liczby małej architektury ozdobnej oraz założeń rabatowych, jak również budowy psiej toalety (tab. 3). Respondenci nie widzą potrzeby budowy ogrodzenia i zamykania parku od zmerchu do rana.

Tabela 3-Table 3

Elementy wyposażenia parku brakujące wg odwiedzających w Ogrodzie Miejskim
Elements of equipment missing in the City Garden according to park visitors

Lp./No	Elementy wyposażenia / <i>Elements of equipment</i>	Liczba odpowiedzi* <i>Number of responses*</i>	%
1.	Sprzęt rekreacyjny dla seniorów / <i>Recreation equipment for seniors</i>	15	7,1
2.	Toaleta dla psów / <i>Toilet for dogs</i>	60	28,3
3.	Założenia rabatowe / <i>Flower beds</i>	48	22,6
4.	Ozdobna mała architektura / <i>Ornate small architecture</i>	52	24,5
5.	Sanitariaty / <i>Toilets</i>	11	5,2
6.	Inne / <i>Other</i>	19	9,0
7.	Brak odpowiedzi / <i>Lack of response</i>	7	3,3
Razem / <i>Total</i>		212	100

*liczba odpowiedzi większa niż respondentów (odpowieź wielokrotnego wyboru) / *number of responses bigger than respondents (multiple choice of answers)

Źródło: Badania własne / *Source: own study*

IV. PODSUMOWANIE

Rzeszowskie parki stanowią niewielki odsetek powierzchni miasta. Dlatego podczas modernizacji należy dążyć do takich ich przekształceń, które nie uszczuplą zasobów terenów zielonych a jednocześnie zwiększą komfort i bezpieczeństwo wypoczynku.

BIBLIOGRAFIA

- Bernacki K. 2009. Idea parku miejskiego po 1982 roku. Maszynopis pracy doktorskiej. Biblioteka Politechniki Wrocławskiej. Wrocław.
- Drapell-Hermansdorfer A. 2006. Współczesny park miejski w Europie. Mat. Konf. „Wizja rozwoju Wojewódzkiego Parku Kultury im. Gen. Jerzego Ziętka. Urząd Marszałkowski Woj. Śląskiego [dok. elektr.: www.silesia-region.pl/wpkiw/spec_adh.htm, data wejścia 2.11.2015]
- Gawryszewska B. J. 2008. Koncepcja Promenady Królewskiej w Warszawie jako przykład zagospodarowania krajobrazu codziennego. Zarządzanie Krajobrazem Kulturowym. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego. 10. 43-52.
- Hałat P. 2010. Instrumenty partycypacji społecznej w lokalnych programach rewitalizacji miast w Polsce. [w:] Skalski K. (red.). O budowie metod rewitalizacji w Polsce – wybrane aspekty. Monografie i Studia Inst. Spraw Publ. UJ. Kraków. 127-156.
- Kępkowicz A. 2010. Sztuka w przestrzeni parku jako wielowątkowe zjawisko w kontekście natura – kultura. Przestrzeń i forma. 13. 57-70.
- Krupa B. 2010. Ogród miejski w Rzeszowie – wczoraj, dziś, jutro. Zesz. Nauk. Pol.-Wsch. Oddz. PTIE i PTG. Rzeszów. 12. 47-52.
- Lichołai L., Pisarek M., Gargała M. 2011. Funkcjonalność i atrakcyjność w przestrzeni publicznej. [w:] Jażdżewska I. (red.). Człowiek w przestrzeni publicznej miasta. XXIV Konserwatorium wiedzy o mieście. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego. 105-112.

8. Lis A., Krzemińska A., Dzikowska A. 2014. Przestrzenne wskaźniki zagrożenia. Propozycje metodologiczne do badań nad bezpieczeństwem parku im. Jana III Sobieskiego w Wałbrzychu. [w:] Kołodziejczyk K., Chylińska D., Zaręba A. (red.). Studia Krajobrazowe Krajobraz jako nośnik idei. Ujęcia analityczne. Tom IVB. Wyd. Uniwersytet Wrocławski. 77-89.
9. Nowak J. 2005. Wpływ roślin na zdrowie człowieka. Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 504. 33-42.
10. Ozimek A., Sikora K., Kopeć M. 2014. Zawartość metali ciężkich w liściach wybranych gatunków drzew parków krakowskich. Zesz. Nauk. Poł.-Wsch. Oddz. PTIE i PTG. Rzeszów. 17. 77-52.
11. Pazder D. 2008. Społeczne zagadnienia kreacji i odnowy przestrzeni miejskiej. Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. – OL PAN. 164-171.
12. Pisarek M., Gargała M., Lichołai L. 2014. Mała architektura w krajobrazie kulturowym jako atrakcja turystyczna – przykłady dobrych praktyk. [w:] Kołodziejczyk K., Chylińska D., Zaręba A. (red.). Studia Krajobrazowe Krajobraz jako nośnik idei. Ujęcia analityczne. Tom IVB. Wyd. Uniwersytet Wrocławski. 107-124.
13. Raińczuk A. 2010. Projektowana struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta. Załącznik nr 96 do uchwały nr XXXVII/113/2000 Rady Miasta Rzeszowa z dnia 4 lipca 2000r. z późn. zm. Urząd Miasta. Rzeszów.
14. Styczyńska M. 2007. Projektowanie terenów rekreacyjnych dla dzieci i dorosłych na przykładzie skweru przy ul. Za Groblą w Poznaniu. [w:] Wojewoda I., Drozdek M. E. (red.). Zieleni miast i wsi współczesna i zabytkowa. Wyd. PWSZ, Sulechów. 159-169.
15. Szumacher I. 2010. Potencjał rekreacyjny parków miejskich. Krajobrazy rekreacyjne – kształtowanie, wykorzystanie, transformacja. Problemy Ekologii Krajobrazu. t. XXVII. 487-490.
16. Wysocki M. 2009. Dostępna przestrzeń publiczna. Wyd. Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego. Kraków.

THE STUDY OF FUNCTIONALITY OF THE CITY GARDEN NAMED SOLIDARNOŚĆ IN RZESZÓW

Summary

The aim of the study was to identify the spatial factors, affecting on the functionality of the City Garden named Solidarność. Own field observations and a survey among visitors in the park were conducted. It was noted that the City Garden was used by people sitting on benches or strolling along the paths, coming with the children to the playground and treating the garden as a communication way. More people rested in weekdays than off from work, and a maximum of visits were in the afternoon hours. People most often rested in a slightly sheltered from the sun and not exposed to the birds. Respondents, the current state of the Garden assessed as appropriate, but they postulated the change the surface of the Garden, the solve the problem of nesting birds, to bring more decorative small architecture and flowerbeds, as well as the construction of a dog toilet. Respondents negatively referred to the construction of the fence and closing the park from dusk till dawn.

Key words: park, functionality, small garden architecture